

DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-45-62>

УДК 338.24

ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЕКОНОМІКИ В УМОВАХ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ

STATE REGULATION OF THE ECONOMY IN THE CONDITIONS OF DECENTRALIZATION

Ткачук Віталій Валерійовичкандидат економічних наук, доцент,
Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-8529-9632>**Tkachuk Vitalii**

Kamianets-Podilskiy Ivan Ohienko National University

Досліджено питання практичної реалізації реформи місцевого самоврядування і територіальної організації влади в Україні (децентралізації влади) та його зв'язок з процесом державного регулювання економіки на місцевому рівні. Базою для дослідження вибрані положення Конституції України та Бюджетного кодексу. Проаналізовано процес та наслідки створення «об'єднаних територіальних громад» у контексті адміністративно-територіальної реформи. Проведено дослідження взаємозалежності процесів децентралізації та методики державного регулювання економічних процесів в окремих територіальних одиницях. Доведено взаємозв'язок принципів реформування адміністративного устрою та системи економічних рішень, які були прийняті та впливають на економічну ситуацію регіону. Закцентовано увагу на проблемах які можуть виникнути на етапі проведення реформ, щодо децентралізації місцевого самоврядування та проблем державного регулювання економіки місцевими органами влади і запропоновані шляхи вирішення проблем, що виникають в новій системі державного регулювання економікою.

Ключові слова: децентралізація, місцеве самоврядування, державне регулювання економіки, територіальний устрій, регулювання економікою на місцях.

The question of the practical implementation of the reform of local self-government and territorial organization of power in Ukraine (decentralization of power) and its connection with the process of state regulation of the economy at the local level have been studied. The provisions of the Constitution of Ukraine and the Budget Code were chosen as the basis for the study. The process and consequences of the creation of "united territorial communities" in the context of administrative-territorial reform are analyzed. A study of the interdependence of decentralization processes and methods of state regulation of economic processes in individual territorial units was conducted. The relationship between the principles of reforming the administrative system and the system of economic decisions, which were adopted and affect the economic situation of the region, is proven. Attention is focused on the problems that may arise at the stage of reforms, in relation to the decentralization of local self-government and the problems of state regulation of the economy by local authorities, and proposed ways of solving problems arising in the new system of state regulation of the economy. In the course of the research, they came to the conclusion that the transfer of the levers of regulation of the regional economy requires the training of specialists on the ground with direct adaptation to regional features and the specifics of macroeconomic relations of the region. Special attention was paid in further studies to the issue of decentralization of power in the conditions of administrative-territorial reform, where the first steps of such reform do not have signs of systematicity, a certain imbalance of state regulation of the economy on the ground and create threats to national security. The proposed directions of reforms consist in involving the experience of the EU countries, but taking into account the socio-economic, cultural, spiritual and legal traditions of the Ukrainian people. Research in this direction will be carried out systematically with constant monitoring of all possible threats and selection of priorities, which are a guarantee of the development of effective state regulation of the economy in the region and in the country as a whole.

Keywords: decentralization, local self-government, state regulation of the economy, territorial organization, local economy regulation.

Постановка проблеми. Розвиток загальнодержавних економічних процесів, в першу чергу, залежить від розвитку регіональної

економіки, так як регіони у своїй сукупності є складовими елементами загального економічного комплексу. І держава є інституцією в

забезпеченні загального комплексного розвитку в цілому так і окремого регіону зокрема, запорукою вирішення соціально-економічного питання, регулюючи систему місцевого самоврядування, приймаючи ключові управлінські рішення, як і стратегічного та і тактичного рівня.

На сьогоднішній день склалась важка ситуація в системі управління як в загальнонаціональному рівні так і в регіональному, що це пов'язано безпосередньо введенням військового стану в державі, появою низки загроз та викликів вирішення яких лежить в поєднанні загальнодержавної та регіональної управлінської діяльності. Унікальність ситуації що виникла полягає в тому що складність управлінських процесів та управлінських рішень, реалізація яких проходять з важкістю на регіоні, спричинена рядом зовнішніх чинників і компенсується відрегульованою системою регіонального управління, досвід якого здобутий в останні роки. Наша держава здійснила побудову регіональних управлінських систем, що базувались на принципах децентралізації, демократичного поєднання вертикальних, управлінських зв'язків та міцного регіонального управління яке ґрунтується на принципах знання регіону, його ключових проблем та викликів, культурних та ментальних особливостей, регіонально-економічних характеристик.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Вагомий внесок в розробку аспектів державного регулювання економіки та децентралізації місцевого самоврядування внесли С. Аптекарь, Д. Богиня, В. Братишко, В. Геєць, М. Гуревичев, М. Долишній, М. Козоріз, І. Лукинов, І. Михасюк, С. Мочерний, Б. Панасюк, Б. Пасхавер, А. Покритан, С. Риверчук, І. Сорока, А. Ткачук, М. Хохлов, А. Чухно та інші. Проте проблема визначення ступеню впливу процесу децентралізації, в контексті державного регулювання економіки в цілому та його взаємозв'язок з розвитком регіону залишається не достатньо дослідженою.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми (постановка завдання). На сьогодні, недостатньо висвітлено роль децентралізації в контексті державного регулювання економіки на місцях, де основну увагу зосереджено на теоретичні засади децентралізації влади та розширення бюджетної автономії регіонів, як основного принципу регулювання економічними процесами на місцях. Наразі відсутні дослідження результативності першого етапу, здійснення реформи розви-

тку місцевого самоврядування та його зв'язок з економічними процесами в Україні з точки зору адміністративних, бюджетних і безпекових аспектів.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Тому, метою статті є – дослідити шляхи державного регулювання економіки в контексті децентралізації й результативності перших етапів реалізації реформи передачі повноважень до органів місцевого самоврядування. Що потребує оцінку змін конституційного та бюджетного законодавства в контексті їхнього впливу на потенціал соціально-економічного розвитку країни в цілому та окремих регіонів.

Викладення основного матеріалу дослідження. Основна функція державного регулювання економіки полягає у створенні передумов, необхідних для ефективної економічної діяльності суспільства в цілому та регіону зокрема. Але, потрібно також наголосити, що державне управління зазнає в теперішній час глибоких змін як в окремих процесах так і в загальних. На сьогодні, здійснюється глобальний процес децентралізації владних відносин і регулювання економічних процесів, що пов'язане з процесом децентралізації.

Окрім того, досвід багатьох економічно розвинених країн світу підтверджує, що за децентралізації:

- формуються додаткові можливості окремих адміністративно-територіальних одиниць самостійно вирішувати свої проблеми економічного, соціально господарського рівня;
- оптимально підбирається властива (сприйнятлива мешканцями) соціальна й економічна політика, яка гармонічно співіснує з можливостями та потребами території;
- значно активізуються інвестиційні процеси, оскільки інвестори також отримують можливість вибору умов, які їм найбільше підходять що стає поштовхом для розвитку економіки регіону в цілому.

Експерт з децентралізації та розвитку територій А. Ткачук наголошує, що «... об'єднані територіальні громади сьогодні вступають в новий етап свого життя. Вони отримали повноваження, ресурси власні та ресурси зовнішні. Вони є відповідальними перед своїми мешканцями за формування комфортного та безпечного середовища проживання. Для цього потрібен розвиток, розвиток прогнозований та вмотивований. Потрібне планування розвитку та планування простору» [6].

Впроваджуючи децентралізацію наша держава використовує досвід країн як пройшли

цей етап і які свідчить практика економічно розвинених держав. Децентралізація стає тим інструментом впливу на економічні процеси, який дає можливість територіальним структурам значної самостійності у прийнятті будь-яких рішень, що стосуються фінансової, політичної та адміністративної сфер. Але, потрібно, в першу чергу, надати ці повноваження в реальному контексті, оскільки надавши реальні повноваження можна очікувати на якийсь результат.

Децентралізаційна політика держави – процесна діяльність, яка спрямована на послаблення постійного централізаційного управлінського впливу на окремі адміністративно-територіальні одиниці з метою розширення ними практичних можливостей у прийнятті власних рішень, які йти муть на користь забезпечення реалізації наявного ресурсного потенціалу (фінансового, податкового, трудового тощо) територій у конкретних фінансово-економічних та господарських процесах.

Також зазначимо, що у випадку досягнення високорівневої (багаторівневої) децентралізації, держава (регіони) мають змогу більш оптимально розпоряджатися всім наявним ресурсним потенціалом конкретної території. Проте, така децентралізація вимагає високого рівня відповідальності за прийняті управлінські рішення та відповідної соціально-господарської політики.

Ефективне державне управління є важливим елементом розвитку сучасної економічної та правової держави. Загалом управління являє собою діяльність уповноважених органів, що спрямовані на досягнення конкретних завдань за допомогою управлінських методів, способів та функцій. Щодо визначення державного управління, то сьогодні не існує єдиного формулювання зазначеного поняття. Автор підтримує думку Пилипишина В. П., який визначив, що «... державне управління являє собою внутрішньоорганізаційну діяльність державних органів, спрямовану на регулювання суспільних відносин у різних сферах державної політики з метою задоволення соціально-економічних, політичних та інших інтересів. Державне управління здійснюється в межах та поза межами діяльності органів виконавчої влади. Так, одним зі способів здійснення державного управління є виконання місцевими державними адміністраціями повноважень органів місцевого самоврядування, делегованих відповідними місцевими радами» [5, с. 13].

Реформи по напрямку передачі реальної влади на місця здійснювалися поетапно,

відповідно першим законодавчим кроком реформи децентралізації влади в Україні стало ухвалення парламентом Закону «Про добровільне об'єднання територіальних громад» від 05.02.2015 р. за № 157-VIII [1]. Цим Законом передбачено створення фактично нової адміністративно-територіальної одиниці – «об'єднана територіальна громада», правовий статус якої жодним чином не визначається положеннями ст. 133 «Територіальний устрій України» діючої Конституції, яка чітко визначає, що «систему адміністративно-територіального устрою України складають: Автономна Республіка Крим, області, райони, міста, райони в містах, селища і села» [2].

Як і більшість з реформ, як не є захищеними від виникнення проблем та певних непередбачуваних ситуацій, проведення децентралізації також зіткнулися з рядом викликів. Оскільки реформа створює можливості для ручного розподілу центральною владою фінансових ресурсів таких громад – зокрема йдеться про кошти освітньої та медичної субвенції. Реформа децентралізації передбачає взяття на себе регулятора економічних процесів в регіоні, безпосередньо делегується ряд важливих повноважень щодо регулювання економічними процесами на місцях.

Становлення за інвестиційної децентралізації відповідних інвестиційних зон і задіявання при цьому економічних механізмів інвестиційного зростання, надасть можливість інвесторам сконцентрувати свою увагу на конкретному регіоні, який забезпечить оптимальні фінансові результати (виходячи з наявності тих чи інших ресурсів, технологій, інфраструктури та логістичних зв'язків) від інвестиційних вкладень. Цілеспрямована децентралізаційна політика в системі регулювання економіки регіону дозволить як інвесторам, так і адміністративно-територіальним одиницям не допускати розпорошення інвестиційних ресурсів, концентрувати та спрямовувати капітали в перспективні інвестиційні зони (виходячи з виду економічної діяльності), а значить – мінімізувати ризики втрати капіталу чи провалу інвестиційного проекту. Реалізація даного механізму за децентралізації сприятиме розширенню діапазону прогнозних показників податкових, бюджетних надходжень у рамках стратегіології розвитку окремих територій, загалом позитивно впливаючи на динаміку віддачі економічної системи держави, піднімаючи тим самим як інвестиційну привабливість, так і міжнародний іміджевий рейтинг до економіки України.

Висновки з проведеного дослідження.

Потреба в багаторівневій децентралізації вимагає від урядових інституцій прийняття нестандартних рішень із застосуванням передових і прогресивних інструментів впливу на економічні процеси, враховуючи сучасні виклики і виходячи з конкретних потреб територій.

В процесі дослідження дійшли висновку, що передача важелів регулювання економікою регіону потребує підготовки фахівців на місцях з безпосередньою адаптацією до регіональних особливостей та специфіки макроекономічних відносин, що склалися на місцях. Особливої уваги в подальших дослідженнях потребує питання децентралізації влади в умовах

адміністративно-територіальної реформи. Перші кроки такої реформи не мають ознак системності, певну незбалансованість державного регулювання економікою на місцях та створюють загрози для національної безпеки. Перспективним напрямком реформи має стати залучення досвіду країн ЄС, але з урахуванням соціально-економічних, культурних, духовних і правових традицій українського народу. Механічне копіювання іноземної системи державного управління економікою не забезпечить ефективного розвитку України, яка без сумніву має власний шлях розвитку з залученням прогресивної світової думки та здобутого досвіду.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Про добровільне об'єднання територіальних громад : Закон України № 157-VIII від 05.02.2015 р. *Відомості Верховної Ради України від 27.03.2015.* № 13, С . 734, Ст. 91.
2. Конституція України: Закон України від 28 червня 1996 р. № 254к/96- ВР / Верховна Рада України. *Відомості Верховної Ради України.* 1996. № 30. Ст. 141.
3. Денисов К. В. Децентралізація влади в Україні: адміністративні та бюджетні аспекти, національна безпека. *Бізнес Інформ.* 2015. № 12. С. 60–64.
4. Карпінський Б. А., Максимів Д. Я., Карпінська О. Б. Децентралізація: сутнісний апарат і можливості фінансово-податкового механізму інвестиційного зростання. *Бізнес Інформ.* 2016. № 8. С. 29–36.
5. Пилипишин В. П. Поняття та основні риси державного управління. *Юридична наука та практика.* 2011. № 2. С. 10–14.
6. Ткачук А. Ф. Державна регіональна політика та розвиток територій в умовах змін. Спеціально для ОТГ [Електронний ресурс]. Інститут Громадянського суспільства. 2016. URL: <http://www.csi.org.ua/derzhavnaregionalna-polityka-ta-rozvytok-terytorij-v-umovah-zminspetsialno-dlya-otg>.

REFERENCES:

1. On the voluntary association of territorial communities: Law of Ukraine No. 157-VIII of 02/05/2015. Bulletin of the Verkhovna Rada of Ukraine of 03/27/2015. No. 13, S. 734, Art. 91. [in Ukrainian].
2. Constitution of Ukraine: Law of Ukraine of June 28, 1996 No. 254k/96-VR / Verkhovna Rada of Ukraine. Information of the Verkhovna Rada of Ukraine. 1996. No. 30. Art. 141. [in Ukrainian]
3. Denisov K. V. (2015) Detsentralizatsiya vlady v Ukrayini: administratyvni ta byudzhetni aspekty, natsional'na bezpeka [Decentralization of power in Ukraine: administrative and budgetary aspects, national security]. *Business Inform.* No. 12. P. 60–64.
4. Karpinsky B. A., Maksimiv D. Ya., Karpinsky O. B. (2016) Detsentralizatsiya: sutnisnyy aparat i mozhlyvosti finansovo-podatkovoho mekhanizmu investytsiynoho zrostannya [Decentralization: the essential apparatus and possibilities of the financial and tax mechanism of investment growth]. *Business Inform.* No. 8. P. 29–36. [in Ukrainian]
5. Pylypyshyn V. P. (2011) Ponyattya ta osnovni rysy derzhavnoho upravlinnya [Concepts and main features of public administration]. *Yurydychna nauka ta praktyka.* No. 2. P. 10–14. [in Ukrainian]
6. Tkachuk A. F. (2016) Derzhavna rehional'na polityka ta rozvytok terytoriy v umovakh zmin. Spetsial'no dlya OTG [State regional policy and development of territories under conditions of change. Especially for STC] [Electronic resource]. Institute of Civil Society. URL: <http://www.csi.org.ua/derzhavnaregionalna-polityka-ta-rozvytok-terytorij-v-umovah-zminspetsialno-dlya-otg>. [in Ukrainian]